

PAGINA 2

**De Kennisfabriek:
cadeau voor de stad**

PAGINA 3

**Waarom gelovigen
voor de PVV kiezen**

PAGINA 8

**Liang The wil
universele religie**

EN VERDER: PGG: nu even rust in de tent ■ TED Talks in internationale kerk ■ Kansel niet gebruiken voor stokpaardjes ■ Megakerken nader bekeken

Kerkgangers vinden bij alle partijen iets van hun gading

Met geloof kun je in de politiek alle kanten op

OPINIE Er schijnen dit jaar bijna zes miljoen zwevende kiezers te zijn. Een enorm aantal. Hoe worden keuzes gemaakt? Speelt het christelijk geloof een rol in het stemhokje?

WAT IS EEN CHRISTELIJKE POLITIEKE PARTIJ? Is dat een partij met een C in haar naam? Of een partij met een programma dat als christelijk kan worden betiteld? En wat is dat dan, een christelijk programma? Over deze vragen wordt al honderd jaar vriendelijk gestoeid.

Opknippen

Met de Kamerverkiezingen voor de boeg is de vraag weer actueel. Zoals ieder mens zich 's ochtends afvraagt wat hij 's avonds zal eten, zullen veel ker-

kleden zich deze weken weer afvragen op welke partij ze moeten stemmen. Links, rechts of iets ertussen in. Freek Nijssen is een Haagse theoloog die veertig jaar geleden een publiek pleidooi hield voor het opknippen van de (protestantse) kerk in een linkse en een rechtse kerk. Want in de jaren zeventig stonden de opvattingen zo tegenover elkaar, dat onder het ene kerkdak de gelovigen elkaar bijna de tent uitvochten.

Lees verder op pagina 2

Verkiezingsbord voor de Kamerverkiezingen.

Cursussen voor of tijdens je huwelijk

Praten van hart tot hart, dat kun je leren

Tineke en Meint, dolgelukkig met elkaar.

INTERVIEW Haagse kerken geven cursussen over hoe je als liefdeskoppel je relatie gezond kunt houden. Met en zonder God. 'Investeren in een relatie moet je niet alleen doen als het mis dreigt te lopen.'

ACHT AVONDEN EVEN GEEN KINDEREN OF ANDERE AFLEIDING. Tijd om vragen te beantwoorden als: 'Waar staan we?', 'Wat is er goed gegaan?' en 'Wat kan beter?'.

Tineke Smith (39) en haar echtgenoot Meint (34) deden mee aan de Marriage Course in de Bethlehemkerk. Ze zijn elf jaar getrouwd. 'We dachten dat we de afgelopen jaren alles wel besproken hadden en elkaars antwoorden op die vragen wel wisten', zegt Tineke. 'Toch leerden we weer van elkaar. De cursus helpt ook om tijdens de gesprekken de diepte in te gaan.' Zo werd Tineke eraan herinnerd dat ze wat vaker be-

moedigende woorden tegen Meint mag zeggen. Ook leerden ze voor elkaar te bidden. Tineke: 'Het was fijn om in ons superdrukke bestaan met vijf kinderen even in onze relatie te investeren.'

Restaurantachtige setting

Hedwig Lörx (48) en Christian Brouwer (50) verzorgen huwelijkskursussen in onder meer de protestantse Bethlehemkerk en de vrijgemaakt-gereformeerde kerk.

'Dat exclusieve aandachtsgevoel vind ik wel prettig'

meerde Ichtuskerk. Samen met twee andere trainer-echtparen vertellen ze, aan de hand van filmpjes van Alpha Nederland, hoe je een relatie kunt onderhouden.

De cursus heeft acht bijeenkomsten, die beginnen met een gezamenlijke maaltijd in een restaurantachtige setting. Volgens praten de stellen over de thema's communicatie, omgaan met conflicten, vergeving, goede seks en de impact van familie. Dat doen ze als duo, niet in groepsverband. 'Je merkt dat de gehuwden echt even exclusieve aandacht voor elkaar hebben en weer leren van hart tot hart te spreken', zegt Hedwig. Er wordt begonnen en afgesloten met gebed.

Dat er behoefte is aan zo'n cursus, blijkt uit het feit dat er steeds meer aanvragen binnenstromen.

Hedwig: 'Je hoeft niet gelovig te zijn om mee te mogen doen. Wij kijken over kerkmuren heen. Verder: investeren in een relatie moet je niet alleen doen als het mis dreigt te lopen.' Het trainingskoppel is aan het kijken of ze met evangelische én katholieke kerken een samenwerkingsverband kunnen opzetten.

De cursisten verschillen qua levenservaring enorm, zegt Christian. 'Het ene koppel is al veertig jaar getrouwd, het andere heeft net een (nieuwe) relatie.' Ook Hedwig en Christian, zelf bijna dertig jaar getrouwd, hebben de cursus dikwijls gevolgd. Zo kwam Hedwig erachter dat Christian liever exclusieve aandacht van haar krijgt, en niet alleen tijdens het voorbereiden van het avondeten. Hedwig: 'Sindsdien leg ik dingen neer als mijn man met mij wil praten en kijk ik

Lees verder op pagina 2

Theater over religie en rituelen

Jonge theatermakers van Het Nationale Theater (NTJong) zijn een nieuw project begonnen. In Buurt-en-Kerkhuis Bethel, hindoe-centrum Sewa Dhaam en de Liberaal Joodse Gemeente verzamelen ze verhalen over religie en rituelen. Ook vragen ze omwonen naar hun relatie met het gebedshuis. Het zijn de ingrediënten voor de theatervoorstelling 'Eerst zien dan geloven'. De voorstellingen beginnen deze maand in Bethel, daarna tot 10 juni op andere locaties.

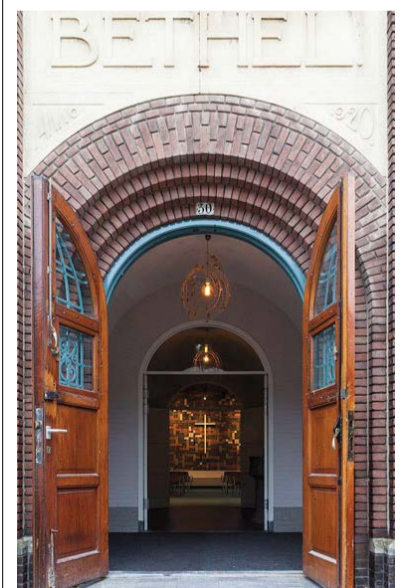
DONDERDAG 2 T/M ZONDAG 12 FEBRUARI. BETHEL. KAARTEN EN SPEELTIJDEN: NATIONALETONEEL.NL.

Mystiek volgens Vincent van Gogh

Vincent van Gogh staat bekend als een van de beroemdste Nederlandse schilders. Veel is over hem geschreven, maar zijn geloof wordt vaak over het hoofd gezien. Zijn vader was predikant. De jonge Van Gogh probeerde meerdere theologische opleidingen uit maar staakte die door concentratiegebrek. Hij ging werken als evangelist in Engeland en later bij mijnwerkers in België. Uit mededogen voor hun armoede gaf Van Gogh al zijn bezittingen weg. Dat ging zijn kerk te ver. Vincent was er niet meer welkom. Hij brak met de kerk, maar bleef zijn geloof in zijn schilderkunst uiten, zijn nieuwe roeping. Theoloog John Batist geeft een lezing over de mystiek in het leven en werk van Van Gogh.

MAANDAG 23 FEBRUARI, 20 UUR, € 5. REMONSTRANTSE KERK.

advertenties

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVocaAT
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVocaAT@REINBOUDSCHOEMAKER.NL
WWW.REINBOUDSCHOEMAKER.NL

Een dag lang gratis workshops

De Kennisfabriek: cadeautje van Stek aan de stad

AGENDA Zomaar voor niks informatie krijgen over sociale media. Of nadenken over: 'Hoe word ik gelukkig?' Dat kan in De Kennisfabriek.

EEN HELE DAG WORKSHOPS VOLGEN, gratis en voor niks, inclusief een lunch. Dat kan op Valentijnsdag in Theater de Vaillant bij 'De Kennisfabriek'. Opgeven hoeft niet, je loopt gewoon naar binnen. Als een workshop vol is, zoek je een andere uit. Waar gaan de workshops over? Henk Baars van Stek: 'Over van alles.' En waarom organiseert Stek dit? 'Omdat het leuk is.' Zo simpel kan het zijn. Een greep uit de onderwerpen: het basisinkomen, duurzaam beleggen, Afrikaanse borrelhapjes maken, vluchtelingen en advocatuur, socialer media, de Eerste Wereldoorlog. Of filosofischer: 'Waartoe zijn wij op aarde?' (gegeven door oud-Kloosterkerk-predikant ds. Carel ter Linden) en 'hoe word ik gelukkig?'. Afrikaans trommelen kan ook, of je gaat naar een bijeenkomst van de Community tegen Eenzaamheid. Nog een paar voorbeelden: fondswerving, duurzame ener-

gie, pastoraat in instellingen, ouderen en huisvesting, de Kesslerstichting, de rijdende voedselbank, de komende verkiezingen.

Henk Baars: 'In 2014 hebben we De Kennisfabriek voor het eerst gedaan. Toen bestond Stek tien jaar. We wilden de stad een cadeautje aanbieden. We hebben in onze kaartenbak met relaties gekeken en ons afgevraagd: wie kan waarover iets vertellen? Het was zo'n succes dat we het dit jaar willen herhalen. Een simpel concept met zo weinig mogelijk administratie. Iedereen kan gewoon binnenstappen of eerder weggaan. Een soort bijenkorf. Geen flauwekul. Gewoon leuk!' Je hebt dan zeker een date op Valentijn.

MARGOT C. BERENDS

DINSDAG 14 FEBRUARI, 9-17 UUR,
THEATER DE VAILLANT, HOBBE-
MASTRAAT 120. STEKDENHAAG.NL

Theater de Vaillant, plek voor creatieve geesten.

Politiek

Vervolg van pagina 1

Nee, nu zou Nijssen (91) het niet meer zo zeggen, verklaart hij desgevraagd. We zijn een paar decennia verder en de tijd heeft gelukkig voor godsvrede gezorgd. Blijft de vraag, hoe het geloof anno 2017 doorwerkt in het stembiljet – dat dankzij burgemeester Van Aartsen overigens niet meer in een kerk mag staan. Die vraag is moeilijk eenduidig te beantwoorden. Dat is jammer, want aan de vruchten herkent men immers de boom.

'Houdt uw kruut droog'

'Looft den Heer maar houdt uw kruut droog', is een befaamde uitspraak van

oud-minister van Defensie De Geus, ontleend aan een Hollandse admiraal. Rond 1980 – het waren woelige tijden – zag deze christelijke bewindsman op deze manier kans geloof en politiek bij elkaar te houden.

Op dit moment profileren mensen van christelijken huize zich in vrijwel alle politieke partijen. Minister-president Rutte preekt in de Duinzichtkerk. Gelovigen en zelfs theologen zitten of hebben gezeten in gemeenteraad, Eerste en Tweede Kamer en Europees parlement. Of ze zijn lijstduwer. Overall kom je ze tegen, van de Partij voor de Dieren tot CDA, PvdA, SP, GroenLinks, SGP, CU, VVD en PVV. De conclusie moet zijn dat je met het geloof in de politiek alle kanten op kunt.

Voor iemand persoonlijk zal een bepaalde keuze ongetwijfeld goed te verdedigen zijn. Maar bij niet-gelovigen – inmiddels de helft van de bevolking – kan die uitwaaiering verbazing oproepen. Wat stelt het geloof qua maatschappelijke impact eigenlijk voor, als je er zowel bij de SP als de PVV mee kunt uitkomen?

Discipelschap

Die vraag wordt nog interessanter als we enkele trends beschouwen. 'Discipelschap' is een modieus en radicaal begrip dat vooral bij gelovige jongeren in trek is. Jezus persoonlijk navolgen – mooi gezegd, maar hoe ver gaat die ambitie en waar leidt die toe? Tot het streven naar een ander asielbeleid, zo-

als Jesse Klaver wil? Of tot het op afstand houden van de gewelddadige islam, zoals Cees van der Staaij voor ogen staat?

Waarom geen onderzoek naar de politieke uitwerking van geloof?

'Religiestress' is het woord dat Hagenaar Tom Mikkers bedacht voor de onmacht om redelijk over godsdienst te spreken, naarmate de samenleving steeds ingewikkelder wordt. Ook in de aanloop naar de verkiezingen lijkt het erop of omwille van de lieve vrede lastige onderwerpen graag vermeden worden.

Wat de verkiezingscampagne in ieder

geval aantoon, is dat hoe meer partijen en partijtjes zich voor de Tweede Kamer aandienen, hoe meer versnipperd ook het gelovige landschap zich

op het stembiljet ontvouwt. Daarbij draaft men niet getuigend door elkaar – zoals Robert Long zong – maar men hult zich over zijn of haar drijfveer juist in stilte. Alsof over een keuze niet gesproken hoeft te worden. Soms zou je verlangen naar debatten die net een tandje dieper graven.

JAN GOOSSENSSEN

Romantisch tafelen tijdens de huwelijkskursus.

Hart tot hart

Vervolg van pagina 1

echt naar hem. Ik was me niet bewust dat dit een ding voor hem was.' Christian: 'Ik vind het wel prettig om dat exclusieve aandachtsgevoel te hebben.'

Verdiepingsmoment

Parochie Maria Sterre der Zee kent geen huwelijkskursus zoals de protestantse kerken die hebben. Wel wordt voorafgaand aan het huwelijk een cursus gegeven. Tijdens drie avonden worden handvatten aangereikt om het christelijke (huwelijks) leven vorm te geven. Parochievicaris Ad van der Helm: 'We bespreken wat koppels van elkaar en God weten, leggen uit wat het huwelijk als sacrament betekent en hoe je invulling kunt geven aan een katholiek gezinsleven.'

Hij noemt de huwelijkskursus een mooie aanleiding om het geloofsleven te verdiepen. 'We willen de trouwlustigen meer meegeven dan alleen een huwelijksviering. Dat gunnen wij ze ook.' De stellen praten op de avonden open met elkaar over hun geloof. Hij pleit ervoor vaker stil te staan bij de liefde en wat de kerk daarin kan betekenen. 'Men denkt tegenwoordig snel: "Ik ben al gelukkig, waarom zou ik trouwen?" Maar de traditie van de kerk reikt je een verdiepingmoment aan. Dat geeft je leven een religieuze dimensie. Het wordt niet zo plat, het kan je veel gedachten en inspiratie geven.'

CELINE TIMMERMAN

Verkiezingstijd: lessen van Afrika

Initiatives of Change, een organisatie die 'bruggen van vertrouwen' bouwt, houdt drie gespreks- en filmavonden over lessen die Nederland kan leren van conflicten en vredesinitiatieven in sub-Sahara Afrika. Met de verkiezingen voor de deur, wordt deze maand gekeken naar de rol van extremisme (van alle soorten), etniciteit en sociale media op het continent. Na een Afrikaanse maaltijd (18 uur) wordt de film 'The Imam and The Pastor' vertoond, over de bemiddelende functies van pastores en imams bij conflicten in Nigeria. De avond eindigt (20 uur) met een gesprek: welke lessen kunnen we trekken?

DONDERDAG 23 FEBRUARI, € 5.
INITIATIVES OF CHANGE, AMALIAS-
TRAAAT 10. OPGAVE: IOFC.NL

Mega-kerken nader bekeken

Prof. Birgit Meyer (Universiteit Utrecht) doet als cultureel antropoloog ruim twintig jaar onderzoek naar religie in Ghana. Ze weet veel over pinksterkerken. Ghana kent meerdere 'megakerken' die per viering tientallen duizenden kerkgangers trekken. Welke rol speelt religiositeit daar voor mensen? Hoe doordringt het de populaire cultuur? Hoe beïnvloeden media de religieuze beeldvorming? Is er een boodschap aan het westen? Meyer geeft een lezing.

MAANDAG 6 FEBRUARI, 20 UUR. DE
TOEVLUCHT, LAAN VAN HOORNWIJK
140, YPENBURG.

advertenties

Het **Pape-Fonds** is een charitatief vermogensfonds met ANBI-status, dat financiële hulp verleent aan personen in kwetsbare omstandigheden.

Op ons kantoor in Den Haag komt per 1 mei 2017 de functie van **administratief medewerker (v/m)** vacant.

De functie omvat 15 kantooruren per week, verspreid over drie werkdagen (bij voorkeur 's morgens op maandag, dinsdag en donderdag). Zie onze website voor meer informatie: www.papefonds.nl

Gezocht:
oppas aan huis voor onze
kinderen van 2 en 4 jaar.
mail@paulinevandervorm.nl

Vakantie in eigen land?
Geniet in onze comfortabele bungalow
van de rust op het Drentse platteland.
www.tennapel.net/bonnerplas
tel. 06 10260368

Gemengde reacties op Facebook over de PVV:

Boosheid, angst, maar ook hulp aan de zwakkeren

De vrijheidsmeeuw, symbool van de Partij Voor de Vrijheid, en de vredesduif vliegen elkaar tegemoet.

OPINIE De grens sluiten voor moslims en niet méér 'islam' in ons land. Daar zijn christenen uit heel Nederland en van verscheidene kerken het globaal over eens in discussies op Facebook. *Kerk in Den Haag* verspreidde een vraag: in hoeverre is het PVV-verkiezingsprogramma verenigbaar met het christelijke gedachtegoed? Een analyse van de reacties.

HET NADEEL VAN EEN FACEBOOKDISCUSSIE is dat je niet weet hoe representatief al die reacties en meningen zijn. Maar uit de vele reacties die op de vraag van *Kerk in Den Haag* binnenkwamen, blijkt wel één ding: veel mensen zijn boos en bezorgd. Woede en zorgen kun je moeilijk negeren. Verder verschillen de respondenten, voor zover valt na te gaan, nogal in geloofsachtergrond en opleidingsniveau.

'De moslims willen de wereld veroveren'

Reacties zoals die van Sandra (Amersfoort, PKN, werkend bij een schoonmaakbedrijf) bepalen het beeld: 'Een PVV-stemmer is lang niet altijd racistisch, agressief of laaggeschoold. Veel mensen zijn het slappe gedrag van Den Haag meer dan zat. Je mag stemmen wat je wilt maar niemand op zijn stemkeuze aankijken.' Ze krijgt in een mum van tijd tien vind-ik-leukjes. Ook ongezouten opvattingen stromen binnen. Opvallend – voor internet – is dat niemand elkaar voor rotte vis uitmaakt. Toch zijn ze het niet allemaal met elkaar eens. De oplossingen die ze voorstaan, verschillen.

Laatste stukje natuur

'Onze' PVV-sympathisanten ventileren in alle openheid hun stemkeuze. Neem Ingrid (katholiek/oecumenisch, Delft, buurtpastor), die een sociaal-economisch probleem signaleert waar ook andere reageerders zich in herkennen. Ze zegt: 'Meer en meer Nederlanders moeten naar de Voedselbank en kunnen hun zorgver-

zekering niet meer betalen. Dat alles duurder wordt, komt mede door de toenemende zorgkosten voor buitenlanders. Zij worden ook nog eens voorgetrokken op de woningmarkt. Al sta je bovenaan de wachtlijst, als er een buitenlands gezin aan komt zetten, dan krijgen zij het nieuwe huis en moet jij in een rotbuurt blijven wonen.' Anderen vullen aan: 'Waar moet je ze allemaal laten? Moet het laatste stukje natuur ook maar wijken?' Opvallend is dat tegengestelde geluiden uitblijven.

Sommigen hebben sociaal-culturele motieven om op de PVV te stemmen. Annelies (IJsselmuiden, hervormd, thuiszorg) zegt: 'Ik heb niets tegen buitenlanders, alleen is dit de weg niet. Onze cultuur past niet bij hun levensstijl, hoe ze omgaan met vrouwen en andere religies.' Ze krijgt tien vind-ik-leukjes. Met 'buitenlanders' bedoelt ze: 'Vooral de mensen uit overwegend islamitische landen, bijvoorbeeld uit het Midden-Oosten, moslims. Waarom helpen omringende olielanden ze niet uit de problemen?' Aan migranten met andere achtergronden wordt – opmerkelijk – geen woord vuil gemaakt. Uit de reacties blijkt weinig van een persoonlijke verhouding van potentiële PVV-stemmers met moslims. De terugkerende vraag van een klein aantal facebookers naar persoonlijke ervaringen met moslimgelovigen wordt zelden beantwoord. Annelies kent moslims via haar werk en familie, maar heeft geen tijd of behoefte haar beeldvorming toe te lichten. Op welke partij onze facebook-christenen ook stemmen, 'de islamitische cultuur' wordt gezien als een '(mogelijk) pro-

bleem' of '(sluipend) gevaar' voor Nederland.

Christelijk?

Tot zo ver het "probleem". Nu de "oplossing". Is het PVV-beleid, dat Nederland wil de-islamiseren en alle criminele buitenlanders het land uit wil zetten, wel christelijk te noemen? Daar blijkt verschillend over te worden gedacht.

'Wilders is een valse Messias'

Zij die vóór zijn, grofweg de helft van alle respondenten, slaan voor hun argumenten het Oude Testament open. Zo vinden Maarten en zijn partner (Zeevolde, kerk en beroep onbekend): 'Ik denk dat we de mensen die afgoden aanbidden, niet met open armen moeten ontvangen. Israël moest iedereen doden die niet joods was in Gods ogen. De moslims willen de wereld veroveren. Wij mogen dat tegenhouden zolang de Here God dat goedkeurt.' Binnen korte tijd zien vijf 'vind ik leukers' dat ook wel zitten. Paul (Waddinxveen, kerk onbekend, poolier), die het op meerdere fora opneemt voor Geert Wilders, gaat een stapje verder. Hij hoopt dat Wilders' opvattingen onder christenen gemeengoed zullen worden. 'Nederland de-islamiseren en alle moskeeën dichtgooien lijkt weliswaar in strijd met de bijbel. Maar de bijbel kent de (gewapende) strijd van joden voor hun plek. Laten wij het zonder bloedvergieten proberen.' Dat de PVV-leider 'in de media' al dan niet spontaan zo pro-Israël naar voren

komt, charmeert de Wilders-fans. Wat in het kleine Israël gebeurt, kan Nederland ook overkomen, vrezen zij.

Einde der tijden

De helft van de respondenten vindt het sluiten van grenzen niet-christelijk. Gevraagd naar toelichtingen, komen die er niet vaak. Hier en daar een waarschuwing dat je onderscheid moet maken tussen 'echte vluchtelingen en gelukszoekers'. De laatste categorie is liever niet welkom. Maar vluchtelingen moet je wel helpen, 'ook al is dat moeilijk omdat ze vreemdelingen zijn'. Vaker voorkomend is de angst dat het PVV-beleid de 'agressie van moslims' alleen maar groter zal maken: 'Moslims moet je niet vervloeken, maar zegenen in Jezus' naam. Als we ze de stuipen op het lijf jagen, zijn de gevaren niet te overzien', zegt Peter (Den Haag, evangelisch, fotograaf). Enkelen, zoals Carolien (Hoogeveen, evangelisch, kerkelijk werker), zien 'de vluchtelingenstromen' als een teken van het einde der tijden. 'God verwacht dat we ons in die tijden niet door angst laten leiden, maar door liefde.' Peter constateert dat Wilders een valse Messias is, die zijn volk verlossing van de elite belooft. Gerrit (Ridderkerk, Nederlands gereformeerd, bankier) vreest het ergste, want de partij 'heeft structureel tegen aanpassingen van het onderhoud van dijken en waterwegen gestemd'. De PVV is voor abortus en euthanasie, roepen sommigen afkeurend, in tegenstelling tot de CU en SGP, die eveneens voor Israël ('en tegen te veel islam') zouden zijn. Sommigen stemmen strategisch PVV: ze veronderstellen, 'uitgaande van de peilingen', dat die partij regeringsmacht verkrijgt in tegenstelling tot de confessionelen. Dat stuit bij anderen op verzet: 'Je moet het opnemen voor de zwakkeren.'

Discussie

Weinig respondenten bevragen elkaars mening. Ze reageren vooral. Alleen

wanneer iemand het tweede gebod noemt, 'houd net zoveel van je broeder als van jezelf', ontstaat er een soort dialoog. Bertine (Vriezenveen, PKN, verpleegkundige) deed dat.

Paul: 'Hoe rekbaar is jouw gastvrijheid? Zou je twee, vijftig of honderd gezinnen thuis willen opvangen?' Bertine: 'Er staat niet: heb vijftig naasten lief als u zelf en sluit anderen buiten. God vraagt je later niet hoeveel maar wat je voor je naaste hebt betekend. Als dat onze houding is, vertrouw ik dat God met een oplossing voor iedereen komt.' Maarten: 'Je naaste is degene uit je omgeving. Er zijn heel veel ouderen, zieken, gehandicapten, psychiatrische patiënten en gevangenen die daar eerder voor in aanmerking komen. Zij worden nu in de steek gelaten. Jezus ging ook met name met de joden om. De restjes waren voor de Samaritanen. Zij leefden vlak naast Israël.' Bertine: 'Ik ben blij dat de Amerikanen en Canadezen zo niet dachten tijdens de oorlog tegen de Duitsers.' Maarten: 'Je moet het gevaar van islamisering wél onderkennen. Straks moeten alle vrouwen zich nog anders gaan kleden en staat de politie machteloos tegenover aanranders. Alleen de PVV erkent die gevaren.'

Tot zo ver het "probleem". Maar nu de "oplossing".

Zo eindigt hun gesprek. De gelovigen die verscheidene kerken bezoeken en op de Facebookvraag reageren, voelen angst, boosheid en onzekerheid over hun toekomst. Vaste overtuigingen bepalen hun wantrouwen. Onze vraag is: zijn er ook christenen die hun troost kunnen bieden? Is daar ruimte voor in de kerken?

ROBERT REIJNS

Stem en tegenstem

Christelijk is, dat we bereid zijn tegengesproken te worden

'Menige stem in het kieshokje is een proteststem van een paar seconden.' Rob van Essen zet kanttekeningen bij de boosheid op de sociale media.

DE 'SOCIALE MEDIA' HEBBEN HET gedaan! Kwam jouw mening vroeger niet verder dan het kaartavondje of in een ingezonden brief, nu stromen de vind-ik-leukjes binnen zodra je je boosheid of zorg op Facebook hebt gezet. En zoals Robert Reijns op deze pagina signaleert, leidt dat meestal niet tot een onderling gesprek. Maar om er dan de sociale media van te beschuldigen dat daar de bron van de groeiende onverdraagzaamheid en boosheid ligt, is wel kort door de bocht. Dat mensen daar van hun hart geen moordkuil maken is in ieder geval een

signaal van een breed levende onvrede. Zoals ook de keus tussen zo'n tachtig politieke partijen een teken is hoe moeilijk het is elkaar op belangrijke thema's te vinden.

Hillary Clinton

Als iemand die om de paar jaar een vakje rood maakt in het stemlokaal, moet ik bekennen dat ik regelmatig pas op het laatste moment beslis. Soms stem je op iemand die je betrouwbaar lijkt, maar die niet bepaald bij 'jouw' partij behoort. Heel vaak ging mijn voorkeur uit naar links, maar rond bepaalde discussies (drugs, abortus, ontwikkelingshulp) kreeg een christelijke of liberale partij mijn stem. Dat betekent in ieder geval dat Sandra in het artikel hierboven gelijk heeft: een PVV-stemmer (je bent dat maar enkele seconden!) kan

en mag niet weggezet worden als racistisch, agressief of laaggeschoold. Dat is even dom en kwetsend als de uitspraak van Hillary Clinton dat degenen die Trump steunden 'beklagenswaardige lieden' zijn. Het debat moet niet gevoerd worden over het al dan niet nobele karakter van de kiezer, maar over de argumenten die tot een bepaalde politieke keuze geleid hebben. Dat mag van mij best een stevige discussie zijn, maar zonder de ander te beledigen of te demoniseren. Laten we ook vooral niet vergeten dat menige stem een proteststem is. Even aan de lui op het pluche (ik vermijd 'elite') laten voelen dat ze er niks van gebakken hebben. In zulke situaties zwenken PvdA- én CDA-stemmers enkele seconden naar de SP, 50-plus of de PVV. De stem als een motie van afkeuring, maar geen uitdrukking

van een afgewogen ideologische filosofie.

Veel onheil aangericht

Is het PVV-verkiezingsprogramma verenigbaar met het christelijk gedachtegoed, was de vraag. Zoals te verwachten gaan de reacties hier alle kanten op. Dat hoeft helemaal niet te

Hoe soft het ook klinkt, ik pleit toch voor gesprek

verbazen, want op grond van dat gedachtegoed zijn er alleen al drie verschillende christelijke partijen in ons parlement. Keurige partijen, maar met Bijbel en zwaard is veel onheil aangericht in de geschiedenis. Vrou-

wen, ongehuwde moeders, homo's, ze weten vaak nog uit eigen ervaring van discriminatie en achterstelling. Daarom is het heel goed dat vluchtelingen uit andere culturen (ook niet-moslims) de vrijheid van onze democratie leren respecteren.

Is er een typisch christelijke bijdrage waardoor boze en bange mensen gestroost worden? Hoe soft dat wellicht moge klinken, maar dan pleit ik toch voor ontmoeting en gesprek. In de christelijke gemeente, bij de voedselbank of op een buurtfeest. Christelijk is trouwens niet zozeer dat we bepaalde standpunten hebben, maar bereid zijn tegengesproken te worden. Dat is het geheim van het geloof en van de democratie.

ROB VAN ESSEN

Pools-Haags echtpaar weet alles over tomaten en bomen

‘Een normale brief van de kerk, dat was ik niet gewend’

INTERVIEW Een portret van Bas en Barbara Steenks-Kasproicz. Over hoe je als Poolse in de Westlandse tomatenveredeling kunt belanden. Over een echtgenoot die in de boomverzorging zit. En over de gespreksgroep van de kerk.

RUIM VIJFTIG JAAR GELEDEN ontmoetten ze elkaar in Engeland, waar ze allebei stage liepen bij een groot tuinbouwbedrijf. De Poolse Barbara Kasproicz was er voor een jaar, de Haagse Bas Steenks voor anderhalve maand. Een aantal weken trokken ze met elkaar op en dat smaakte naar meer.

‘Niet gemakkelijk, de Koude Oorlog was op z'n hoogtepunt’

Inmiddels zijn ze ruim 47 jaar getrouwd. In hun huis op de rand van het Valkenboskwartier vertellen ze erover en met zichtbaar plezier halen ze herinneringen op aan hun begintijd. Steenks vertelt: ‘In afwachting van mijn oproep voor militaire dienst – na afronding van mijn studie – ging ik weer een maandje bij het stagebedrijf in Engeland werken, zodat ik ook weer met Barbara kon optrekken. Bij het afscheid stelde ik voor dat ze op haar terugreis naar Polen via Nederland zou reizen.’ Dat deed ze. Twee weken loeerde ze bij de familie Steenks en in de

weekeinden zag ze Bas, wanneer hij op verlof uit de kazerne kwam. ‘We hadden het heel gezellig, maar het was niet zo dat de vonken er meteen afsprongen,’ vervolgt Steenks. Dan denk je wel: hoe moet dat nu verder? Het was niet gemakkelijk, de Koude Oorlog was op z'n hoogtepunt. Maar het frappante was, bij het afscheid op het station dacht ik: we zien elkaar nog wel, dit is niet het laatste. Later bleek Barbara hetzelfde gevoel te hebben gehad. En dan ben je bereid daar dingen voor te doen.’

Fruitteelt

Zijn echtgenote vertelt verder: ‘Ik wilde na mijn afstuderen in Nederland gaan werken, maar kreeg geen toestemming Polen uit te gaan; het was 1968, kort na de Russische inval in Tsjecho-Slowakije. De enige mogelijkheid was dat Bas naar Polen zou komen. Na zijn diensttijd regelde ik werk voor hem bij een instituut voor fruitteelt in Warschau en zo konden we elkaar beter leren kennen.’ De wederzijdse gevoelens werden sterker en in 1969 trouwden ze in Polen voor de wet. Ze kregen een felicitatiebrief van de predikant van Bas uit de Haagse

FOTOGRAFIE: MATTHIJS TERMEER

Barbara en Bas Steenks-Kasproicz houden van elkaar. En van de natuur.

Exoduskerk. Barbara vond dit bijzonder: ‘Niet dat hij een brief kreeg, maar dat het een normale brief was, zonder God voor en na en tussendoor. Dat was ik niet gewend.’

Begin 1970 kwamen ze naar Nederland. Barbara vond werk als tuinbouwkundig ingenieur bij een Westlands bedrijf voor tomaten- en komkommerveredeling; Bas ging aan de slag bij een hoveniersbedrijf en na een aantal jaar werd hij op-

zichter boomverzorging bij de gemeente Schiedam.

Ze sloten zich aan bij de Exoduskerk (die nu is samengegaan in de Shalomkerk) en bouwden van daaruit hun kennissenkring op. Ze werden lid van een gespreksgroep voor (jonge) gezinnen, een groep die nog steeds, zij het met wisselingen, in stand is gebleven. Er ontstond een traditie om jaarlijks met elkaar een weekend weg te gaan en in 2017 gaat dat

voor de veertigste keer gebeuren. Ook de tweede en derde generatie gaan mee: het echtpaar kreeg twee zonen en heeft inmiddels ook twee kleindochters van vier en zeven, die zich nu al op het weekend verheugen.

Het echtpaar kijkt tevreden terug op de voorbije jaren. Wat ze nu doen? ‘Zoals Harrie Jekkers zegt: zo min mogelijk’, lacht Barbara. Haar man spreekt dat meteen tegen: ‘Je staat drie keer per week op de tennisbaan, we passen een dag per week op de kleinkinderen, met kerst heb je de bloemverzieringen in de kerk weer verzorgd...’ ‘Ja, ik wil overal inspringen als het nodig is, maar ik moet niet te veel vaste verplichtingen hebben. Ik heb tijd nodig.’ Haar man houdt zich nog steeds met bomen bezig. ‘Ik krijg er alleen niet meer voor betaald. Ik ben boomspecialist bij vrijwilligersorganisatie AVN (Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor Den Haag en omstreken). Met name als kapvergunningen een rol spelen word ik wakker. Maar het gebeurt ook vaak dat de gemeente of een projectontwikkelaar zelf contact met ons zoekt. En dat is mooi, want vanuit overleg kun je vaak meer bereiken dan vanuit een conflict.’

IRNA VAN DER WEKKE

Kerken over verkiezingen:

‘Kansel niet gebruiken voor stokpaardjes’

REPORTAGE Wat doen Haagse kerken in de aanloop naar de Kamerverkiezingen? En welke rol zien voorgangers voor zich weggelegd? *Kerk in Den Haag* deed navraag.

EIND DEZE MAAND HOUDT DE Maranathakerk een publieke debatavond over grote, onderliggende thema's van deze verkiezingen. Speciale gast is Thierry Baudet.

dr. Thierry Baudet

Hij is Europa-scepticus, schrijver, filosoof en historicus, en lijsttrekker van de nieuwe partij Forum voor Democratie. De bijeenkomst staat open ‘voor iedereen die geïnteresseerd is in de toekomst van de samenleving’ aldus Chris van Dam, gemeentelid en zelf kandidaat-Kamerlid voor het CDA. Deze activiteit is een uitzondering; in de agenda's van andere kerken kom je dit soort avonden niet tegen.

De Abdijkerk denkt erover opnieuw een bijeenkomst te organiseren waarbij gezamenlijk een stemwijzer wordt ingevuld. Ds. Wietske Verkuyl: ‘Bij de gemeenteraadsverkiezingen hebben we dit ook gedaan. Het leek ons zinvoller om met elkaar in gesprek te gaan, dan naar geïjkte debatpraatjes van de verschillende partijen te luisteren. Over iedere vraag van de stemwijzer werd gediscussieerd en zo nodig gestemd. Zo vulden we hem gezamenlijk in.’ Voor specifieke vragen was een deskundige aanwezig die goed was ingevoerd in de Haagse politiek en van

alle partijen was er informatiemateriaal. ‘Tot onze verrassing kwamen we gezamenlijk uit bij de SP’, vertelt Verkuyl lachend.

In haar preken zullen thema's als armoede, diversiteit en polarisatie zeker aan de orde komen. De Bijbel geeft daar alle aanleiding toe. ‘Elke dominee

‘We kwamen tot onze verrassing uit bij de SP’

heeft een politieke kleur. Ik vind het belangrijk over politiek te praten maar geef geen stemadvies.’ Verkuyl stond zeven jaar geleden op de kieslijst van GroenLinks voor de gemeenteraad.

Op het randje

Dat een predikant soms moet oppassen om zich te mengen in politiek gevoelige onderwerpen, merkte Ruud Stiemer (Noorderkerk, Christus Triumfatorkerk). Hij reageerde vanaf de

kansel op de oproep van Geert Wilders voor ‘minder, minder Marokkanen’. Hij kaartte het aan op de zondag na de verkiezingsuitslag in 2014. Daar kwam kritiek op van bezoekers. ‘Zij vonden het op het randje. Realiseer je wel dat je niet in een achterstandswijk woont, zeiden ze.’ Hij zou de boodschap nu genuanceerder brengen. ‘Het gevaar is dat je de kansel gebruikt voor eigen stokpaardjes. Ik zal uitgaan van een bijbeltekst en dan de link naar het heden maken.’

In de Scheveningse Prinses Juliana-kerk wordt in de bijbel- en gesprekskringen over de verkiezingen gesproken, zegt ds. Frederik van Harten. ‘We willen de politieke bewustwording vergroten door te wijzen op de christelijke levenshouding. Tegenover de polarisatie staat het samenbindende in de kerkelijke gemeente.’ Dit soort thema's krijgt ook een plek in de preek en dat wordt volgens Van Harten gewaardeerd. Het heeft te maken met de historie van de badplaats. ‘Scheveningen was ooit een CHU-bolwerk. In die

traditie pasten discussies over samenleven op lokaal niveau.’ De CHU, Christelijk-Historische Unie, is in 1980 opgegaan in het CDA.

In de Duinzichtkerk zal ds. Corrie van Duinen een keer melden dat het verstandig is om te gaan stemmen. Ze zal in de gebeden aandacht wijden aan wie ons regeren. ‘Bidden voor hen om wijsheid, maar daar blijft het wel bij.’

HANS HEMMES

MARANATHAKERK, 22 FEBRUARI, 20 UUR. TOEGANG GRATIS.

ds. Wietske Verkuyl

Weinig effect reorganisatie PGG

Zware tijden, maar nu even rust in de tent

NIEUWS De financiële bestuurders van de Haagse Protestantse Gemeente hebben voor 2017 een boodschap in drievoud. De tijden beginnen zwaar te worden. Op korte termijn is er geen acuut probleem. En de wijkgemeenten krijgen meer financiële verantwoordelijkheid.

DE BEGROTING VOOR 2017 VAN de Protestantse Gemeente sluit met een verwacht tekort van 688.000 euro. Dat is, na een ingrij-

pende herstructurering waarin kerken werden gesloten en het aantal predikanten werd verminderd, ‘een zeer grote zorg’, aldus de penningmeester half december in de algemene kerkeraad. Bij ongewijzigd beleid dreigt in 2025 een aanzienlijk tekort. Probleem is dat praktisch alle uitgaven tot de kerntaken behoren: zorg voor gebouwen en personeelslasten. ‘Heeft u ideeën om te bezuinigen? Ik hoor het graag’, aldus de penningmeester. In de afgelopen jaren werden de tekorten grotendeels gecompenseerd door

Kerkbalans-opbrengsten lopen terug.

de verkoop van kerken, een groot bedrag aan legaten en beleggingsopbrengsten. Maar de verkoop van gesloten kerken gaat trager dan gedacht, legaten zijn zeer welkom maar niet te plannen en beurskoersen blijven onzeker.

Paradoxaal genoeg leveren verkochte kerken weliswaar inkomsten op, maar daardoor dalen ook de inkomsten van bijvoorbeeld grote acties als Kerkbalans. Uit protest tegen de sluiting van hun kerk zijn er gemeentelieden die minder of soms helemaal niet meer betalen. De voorzitter en penningmeester van het college van kerkrentmeesters moesten toegeven dat de recente kostenbesparingen ‘grotendeels teniet zijn gedaan’ door de gedaalde inkomsten. Het netto-effect is tegengevallen. De afgelopen jaren is de opbrengst van Kerkbalans met een derde gedaald. Voor 2017 wordt gerekend met een opbrengst van ruim een miljoen. In 2011, het jaar waarin de herstructurering begon, was dat nog anderhalf miljoen. Met collecten en giften erbij gerekend, verloopt het inkomstenpatroon overigens iets minder ongunstig.

Gezien deze ervaringen zijn de kerkrentmeesters ditmaal beducht om hun heil te zoeken in een nieuwe reorganisatie. ‘Voor de huidige situatie is er geen acuut probleem’, zeggen ze. ‘We willen graag rust in de tent.’ Voorzitter Hendrik-Jan Talsma: ‘De herstructurering heeft er flink ingehakt. Het is ons een lief ding om te zeggen: zo iets niet weer.’

Het derde deel van hun boodschap luidde, dat de wijkgemeenten meer financiële armslag krijgen, zoals meer ruimte om hun wijkreserves te benutten. Een werkgroep geldwerving van de PGG gaat de wijken ondersteunen bij het voeren van acties zoals Kerkbalans.

JAN GOOSSENSSEN

BEGROTINGEN OP KERKINDENHAAG.NL

Kerkelijk werkers in Transvaal en Schilderswijk:

‘Integratie is taal, werk en de ander zien’

WAT IS INTEGRATIE? JEANNET Bierman, coördinator van buurt- en kerkhuis De Paardenberg in achterstandswijk Transvaal, vindt het geen makkelijke vraag. ‘Voor mijn gevoel is integratie dat mensen met behoud van eigen waardigheid en cultuur zich thuis gaan voelen in een andere omgeving dan waar ze vandaan komen.’

Dat valt hier niet mee, geeft ze toe. ‘Dit is een van de slechtste wijken van de stad, het afvoerputje van Den Haag op het ogenblik.’ De wijk kampt met een

‘Het valt niet mee, dit is het afvoerputje van Den Haag’

verhuispercentage van dertig procent en er heerst ‘totaal geen sociale cohesie’. ‘Elke keer komen er andere mensen binnenlopen.’ De Paardenberg probeert met fiets- en computerlessen, huiswerkbegeleiding en creatieve bezigheden als schilderen en bewegen op muziek de ‘onderkant van de onderkant van Transvaal’ te bereiken. Mensen die overal zijn vastgelopen, op van de stress, vaak psychisch in de war. Voor het overgrote deel van niet-Nederlandse afkomst, want slechts acht procent van Transvaal is ‘wit’.

Theedrinken

Deze mensen, van wie sommigen de zee nog nooit hebben gezien, zouden volgens voorstanders van integratie moeten opgaan in de rest van de Haagse bevolking. Kansloos, vindt ook Bierman. ‘Wij hebben het zelden over integratie, hoor. Wij willen dat mensen op een goede manier met elkaar samenleven door ze met elkaar te verbinden.’ Binnen Transvaal dus, waar ze bij De Paardenberg al blij

INTERVIEW Integratie staat hoog op de politieke agenda. Waar praten we eigenlijk over? En over wie? Twee leidinggevendenden van kerkelijke ontmoetingscentra in Transvaal en Schilderswijk: ‘We zijn blij met kleine successen.’

Een lesje in werkwoorden bij het MOC.

zijn met kleine successen bij huiswerkbegeleiding, taallessen, het doorverwijzen naar hulpinstanties,

‘Sommigen hebben nog nooit de zee gezien’

het aanvragen van een Ooievaarspas. ‘Dat is werken aan integratie’, zegt ze. ‘Er zijn gigantische wachtlijsten

voor al onze activiteiten.’ Sommige bezigheden van De Paardenberg lijken verdacht veel op ‘theedrinken’, maar Jeannet Bierman zegt: ‘Tijdens schilderlessen vertellen ze hele verhalen. Dat is belangrijk om elkaar te leren kennen.’ De tachtig vrijwilligers van De Paardenberg komen uit de buurt, maar ook uit Voorburg en Rijswijk. Het niveau varieert van analfabeet tot academisch geschoold. ‘Dat vind ik een geslaagd integratieproject. Mensen kunnen zo hun wereld groter maken. Het is veiliger om in je eigen

groep te blijven. Maar als je verder wilt, moet je eruit.’

Schei toch uit

Marie-Anne van Erp, scheidend directeur van het Multicultureel Ontmoetingscentrum (MOC) in de Schilderswijk, definieert integratie als ‘zorgen dat je bij de mainstream gaat horen’. ‘Er niet te veel uitsteken. Het moet een glad geheel zijn, volgens velen in de samenleving. Dat is het niet en dat moet je ook niet willen. De multiculturele samenleving is geen Hema-

worst. Stel je voor: wat een saai geheel.’ Van Erp betwijfelt of de klanten van het MOC (met vergelijkbare diensten als De Paardenberg) aansluiting vinden bij die mainstream. ‘Het is de vraag of iedereen kan integreren. Hoeveel afwijking mag er zijn? Hoeveel moet je van jezelf opgeven?’

‘De Nederlandse samenleving stelt hoge eisen’

Niet te veel, meent Van Erp. Maar de Nederlandse samenleving stelt hoge eisen. ‘Je denkraam moet goed zijn, je moet psychisch goed zijn. Sommige mensen hebben überhaupt nooit op school gezeten. Struikelblok één is de taal, struikelblok twee is werk. Daar zit de Nederlandse samenleving nog tussen, daar zit het moedwillig mensen geen kans willen geven nog tussen.’ Vooral bij het vinden van werk: ‘Hoe vaak hoor je niet: die wil niet werken? Schei toch uit, veel mensen doen wel hun best.’ Werkgevers denken volgens haar snel: ‘Te moeilijk om te plaatsen, dus daar doen we niks mee’. ‘Dat kan niet, je kunt niet een hele groep in de kou laten staan. Dit zijn geen wegwepmensen, ze vallen slechts tussen wal en schip.’

Integratie is volgens haar taal, werk en de ander zien. ‘Als je met anderen omgaat, is dat een integratiemoment. Het moet van beide kanten komen, van allochtone en van autochtone zijde. Hoe accepteren wij de ander en de dingetjes die nog niet vlekkeloos zijn? Het ergste wat je kunt doen, is mensen afschrijven. Een kat in het nauw gaat gekke sprongen maken. Een kat moet je aaien.’

MATTHIJS TERMEER

Mantelzorg: warme jas of koude kleren?

Het aantal mantelzorgers groeit snel. Het langdurig en onbetaald verzorgen van zieke familieleden of vrienden is nobel maar vaak zwaar. Theoloog Ineke Ludikhuizen was jarenlang mantelzorger voor haar echtgenoot Willem Aantjes. Ze beschreef haar ervaringen in het boek *Een warme jas*. Ludikhuizen geeft een lezing met ruimte voor discussie.

ZATERDAG 11 FEBRUARI, 15-17 UUR, € 7,50. HOUTRUSTKERK.

Margriet in Israël en in Palestina

Margriet Quarles van Ufford, beleidsmedewerker van de Protestantse Gemeente, heeft een paar maanden niet achter haar bureau gezeten. Van november tot half februari was zij door Kerk in Actie uitgezonden als vrijwilliger in het Ecumenical Accompaniment Programme in Palestine and Israel (EAPPI), een programma van de Wereldraad van Kerken.

De oecumenische begeleiders van EAPPI werken in kleine internationale teams op verschillende locaties. Ze bieden door hun aanwezigheid bescherming aan plaatselijke Palestijnse of Israëliëse gemeenschappen of organisaties.

IN HAAR WEBLOGS GEEFT MARGRIET HAAR PERSOONLIJKE MENING. ZIE KERKINACTIE.NL

Pleidooi voor radicalisering

Dyab Abou Jahjah is een Belgische auteur en oud-politicus van Libanese afkomst. Hij is de oprichter en gewezen voorman van de Arabisch-Europese Liga (AEL), een

beweging die wil opkomen voor de belangen van Arabische moslimimmigranten in Europa. Jahjah komt vertellen over zijn boek *Pleidooi voor radicalisering*. Hij staat voor een radicale invulling van de democratie, waarin elk bestel bestreden wordt dat geen afspiegeling is van de nieuwe Europese volksoopbouw. Jahjah wil uitleggen hoe radicale vernieuwing kan worden bereikt en gaat daarover in gesprek met journalist Oscar Bergamin.

DONDERDAG 9 FEBRUARI, 20-22 UUR, € 10. THEATER DE VALLANT, HOBEMASTRAAT 120.

IN - D R U K

VAN TAFEL GELOKT

RONDOM DE TAFEL MET HET GEZIN EN IN het warme lamplicht zie je de damp die uit de aardappelpan opstijgt. Want eten doe je samen en daarom werd er ook gewacht als vader later uit zijn werk kwam. Behalve als het te gek werd, dan werd er een bord voor hem apart gezet. Hollandse pot aten we natuurlijk, tot moeder zich liet overhalen bami klaar te maken. Maar ja, hoe zat dat met allerlei exotische toevoegingen? Zo’n klein potje sambal en een grote pan voor het hele gezin, dan doe je er toch de helft in? Naar adem happend maakten we ons bord leeg (niets laten staan!).

Ik vermoed dat het deze gebeurtenis is die mijn moeder voorgoed wantrouwig maakte tegen ‘buitenlands eten’ en restaurants. Ze zwoer tot haar dood bij Hollandse pot en zelfs flintertjes paprika wekten haar wantrouwen. Aan het bruiloftsdiner van haar kleindochter kreeg zij als

enige boerenkool met worst. De bruid had het zelf van huis meegenomen, omdat ze niet wilde dat oma ‘ledig moest worden heengezonden’.

De maaltijd als plek waar je elkaar treft en belevenissen uitwisselt, ook in mijn gezin was dat belangrijk. Als er vergaderd moest worden ‘s avonds – en dat was vaak – dan op tijd aan tafel. ‘Een goede bekomst’ wil niet als mensen gestrest weghollen na de laatste hap. Heel lang hebben we het kunnen volhouden dat er een lied gezongen werd, voordat de plicht en de afwas riepen.

Inmiddels is de kring uitgedund en zitten Neeltje en ik samen onder de lamp. Gezongen wordt er nog als er een kleinkind aanschuift. De Hollandse pot van thuis heeft plaats gemaakt voor gerechten en vruchten van velerlei herkomst. Als ik iets onbekends op mijn bord krijg,

roep mijn vrouw vrolijk: ‘Een experiment!’ Eerlijk is eerlijk, ik wil niet terug naar de tafel van mijn moeder. Broodpap, keiharde kapucijners, het dikke vel op de pudding... En bij het eerste signaal van kritiek kreeg je te horen dat mensen er in de oorlog een moord voor gedaan hadden. Later werd je gechanteerd met kindertjes in arme landen. Diezelfde kinderen waarvoor je melkdommen spaarde en geld in een knikkend negertje deed.

De maaltijd aan tafel dus en niet met het bord op schoot voor de televisie. Maar dan heb je buiten Paul Witteman gerekend, die precies rond etenstijd met Podium Witteman onze zondag komt vervolmaken.

Iedere week hebben wij avondmaal met prachti-

ge solisten, koren en orkesten. Mike Boddé die een ‘alpha-cursus’ muziek geeft en Witteman die bescheiden en deskundig van zijn liefde voor de muziek getuigt. Gelukkig

is hij niet bang voor ‘vreemde gerechten’ op de muzikale tafel. Natuurlijk, er gaat niets boven Bach, maar ook moderne ‘experimenten’ halen de studio en pop en klassiek blijken soms harmonieus samen te gaan. Prachtige muziek is het die mij van de tafel naar Podium Witteman gelokt heeft. Dat ik blijf kijken komt door de bevoegenheid en de liefde voor muziek die presentatoren en musici uitstralen. Zingen en muziek maken en erin geloven! En zo gaan we, dankzij de Vara, weer met een lied de keuken in.

ROB VAN ESSEN

Gezichten van dezelfde Jezus

Een wijsheidsleraar, profeet, de Messias, zoon van God: als wie staat de historische Jezus nog meer bekend? Christenen wisten weleens over zijn ware identiteit. Alie Kortleve (Duinzichtkerk) en theoloog Berit Bootsma (Christus Triumfatorkerk) nodigen belangstellenden uit voor een reeks prikkelende gespreksavonden over de verschillende gezichten van Jezus. Opgave: Alie Kortleve, alie.kortleve@planet.nl.

VANAF WOENSDAG 8 FEBRUARI, 20-22 UUR. LOCATIE NA OPGAVE BEKEND.

Rijswijkse kerken vieren jubileum

Dit jaar vieren de rooms-katholieke, protestantse, evangelische en Nederlands gereformeerde kerken van Rijswijk samen dat de kerk in Rijswijk 750 jaar bestaat. Volgens oude archiefdocumenten was in 1267 voor het eerst sprake van de 'parochie te Rijswijk'. Deze maand is er een gezamenlijke viering in de Nieuwe Kerk.

ZONDAG 12 FEBRUARI, 10 UUR.

advertenties

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

Firma A. H. Kerkhof & Zn
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:
• levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra
• Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
• Waldeck Oude Haagweg 28
• Nootdorp Veenweg 14 of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassaustraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stads wijken	Kerkgebouwen	Tijd	Zondag 5/2	Zondag 12/2	Zondag 19/2	Zondag 26/2
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Trinette Verhoeven (Heilig Avondmaal)	ds Iet Buijser	ds Joline van Poppel (Kringviering)	ds Christiaan Donner
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk Van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Corrie van Duinen	ds Nicolle Pronk	drs H. Steinvooft	ds Corrie van Duinen
Bezuidenhout Mariahoeve	Christus Triumfatorkerk Julia van Stolberglaan 154	10.00	ds Berit Bootsma	ds Ruud Stiemer	ds Berit Bootsma	ds Ruud Stiemer
	Pax Christikerk Vlamenburg 2	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker	ds Jantine van Iersel-Veenhof, Wateringen	ds Pieter van der Ende, Hoek van Holland
Stadsdeel Laak Spoorwijk	De Oase Van Meursstraat 1	10.00	Lisette van der Meijden	Kringviering	ds Dennis Verboom (Heilig Avondmaal)	ds Esther de Pauw
Moerwijk/Morgenstond / Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Theo Hettema	ds Bettelies Westerbeek	ds Martijn de Jong, Rotterdam	ds René de Reuver
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal & Bergselaan 50	10.00	Gem.dienst Maranatha	ds Piet Schelling	ds Axel Wicke (Heilig Avondmaal)	ds Martine Nijveld
	Maranathakerk 2 ^e Sweelinckstraat 156	10.30	ds Axel Wicke (Gem. dienst)	ds Olivier Elseman (Schrift & Tafel)	ds Olivier Elseman	ds Axel Wicke
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Noorderkerk Schuijftstraat 9-11	10.00	ds Ruud Stiemer	ds Nel van Dorp	ds Rob van Essen	12 u: ds Ruud Stiemer
	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Marjolein den Dulk	ds Nico Riemersma	ds Martin Koster	ds Martin Koster
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem I IJstraat 40	10.00	ds Wietske Verkuyl	ds Michiel Aten	ds Wietske Verkuyl	ds Jacob Korf (Schrift & Tafel)
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	ds Nico Riemersma	ds E. Kok	ds Henk Hemstede	ds Gerardus Sipkema
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Nicolle Pronk	ds David Schiethart	ds Nicolle Pronk	ds Nel van Dorp
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurr.Kokstraat 173	10.00	ds Bas Plaisier, Rijswijk	ds Regina Davelaar, Berkel ds Koos Staat, Andijk (Dienst aan Zee)	ds Aart Mak, Bloemendaal	ds Antje Groenendijk-Meindersma
		17.00				
Scheveningen Dorp	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.30	ds Bram Weegink, Katwijk ds Frederik van Harten	ds Ad van Vuuren, Capelle Naar Bethelkerk Schev. (Dienst aan Zee)	ds Ton Christ, Katwijk	ds Kees Wesdorp, Zoetermeer ds Bram Weegink
		17.30				
Belgisch Park Statenkwartier-W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte van der Leest	ds Leo de Leeuw (cantatedienst)	ds Charlotte van der Leest	ds S. de Vries
Duindorp	Pr. Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00	✠ Arjo van der Steen	ds Frederik van Harten (Bidstond)	ds Jan Maasland	ds Theo Wielsma, Uithoorn ds Frederik van Harten
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds Attie Minnema	ds W. Pantjes, Delft	ds Attie Minnema	ds Berit Bootsma
		17.30				
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	ds Willemijn van Dijk	ds Theo Haitjema	Mario Boelen	ds Henk Boter

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00	ds L. Wullschlegler, Amersfoort ds Laurens Jan Vogelaar	ds Laurens Jan Vogelaar P. Visser, Amsterdam	ds Laurens Jan Vogelaar ds C. Hoogendoorn, Katwijk	ds Ad Vastenhouw prof. dr. W. Moehn, Hilversum
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	Maria Opgelden	ds Arne Jonges	ds Karl van Klaveren	*
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Rienk Lanooy	ds Margreet Klokke (Heilig Avondmaal)	ds Rienk Lanooy	10:30 ds Margreet Klokke (cantate)
	Evangelische Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Rob van Essen	ds Marianne van der Meij-Steinstra	ds Trinette Verhoeven	ds F. Fennema
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out	pasteur Hartman Out (Sainte Cène)	pasteur Liesbeth van Hilten-Matthijsen	pasteur Karel Blei
Overige kerken	Deutsche Evang Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Pfarrer Jan Matthias	Pfarrer Susanne Matthias-Meuret	Vikarin Kristin Zimmermann	Prädikant Ulrich Thöle
	Doopsgezinde Gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds Jannie Nijwening, Derk Stegeman (viering 'diaconie')	ds Han Cuperus	ds Reinhold Philipp	* (Thema 'Blinde vlekken')
	Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00		Alleluia, Looft Hem! (zangviering)		In vorm en taal (kunstviering)
	Ev. Broedergemeente Hernhutters Chasséstraat 1	10.00	zr Christine Welschen	B. Carstens	R. Harry	jongerendienst
	Haagse Dominicus Th. Swenckestraat 30	10.30	Wonen		Grensganger	
	Indon Ned Chr. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	13.30	ds Ebenheser Lalenoh	ds Deibby Janssens-Sahertian	ds Johannes Linandi	ds Stanley Tjahjadi
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 118	11.00	br Hans Koster		ds Casper van Dongen (Heilig Avondmaal)	
	Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	14.30	ds Rob Esveld	ds Johan Goud	M. Meihuizen	ds A. van den Hoek (bevestiging)
	Geref Kerk Vrijgemaakt Duinkerstraat 1	10.00	ds Hans van 't Hoff	ds Jasper Klapwijk (Heilig Avondmaal)	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk
	Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	*	ds Jan Koeleman	ds Engelen Hulsmann
Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	ds Yvonne Schoonhoven	pastor Wim Hoefman	pater Bosco Beijk	ds Anny van der Stelt	
MCH Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor Guido Schuurmann	pastor Willy Hoogendoorn	pastor Bertus Wessel	ds Irene Visser	
MCH St Antoniusshove Banninglaan 1 Leids' dam	10.30	pastor Bertus Wessel	ds Irene Visser	pastor Guido Schürmann	Pastor Willy Hoogendoorn	
Franciscuskerk Nic Broeckhuijsenstraat 23	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	ds Mineke Kroes	pastor Hildegard Verbaarschot	pastor Sjeff Smit	drs Engel Leune
		10.30	pastor Rien Leijdekker	pastor Nanda de Hoop	ds Robert Nangu	ds Roelof van Dijk
Dienst doven en slechthorenden	Koningkerk Br. Ingenhoseslaan 4 Voorburg	10.00	B. van Drongelen, Amstelveen	ds Lenie Vollebregt	ds Els van der Wolf	ds Jan van der Wolf

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

<p>Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Elke zondag 8.30 Gesproken Holy Communion 10.30 Contemporary & Traditional (Holy Communion) Services with on 4th Sunday Anointing & Prayer for Healing, 17.00 Wellspring Service. On 4th Sunday: Choral Evensong.</p>	<p>American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1 9.45 am contemporary service 11.45 am traditional service</p>	<p>Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. 7 Elke zondag 10u eucharistie. Wo 8, 22 feb. 12u30 viering zolderkapel</p>	<p>Volle Evangelie Gem. Vredekerk Maartensdijklaan 126 zo 10u30 NL za 19u Arabisch</p>	<p>Leger des Heils, Ambachtsgaarde 198 10u30 samenkomst met muziekcorps en zangbrigade o.l.v. Majoor Elsie Klarenbeek</p>	<p>Genootschap der Vrienden Quakers, Stadhouderslaan 8 Zo 10u30 stille samenkomst</p>
	<p>Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 Zo 10 samenkomst</p>		<p>Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst</p>	<p>Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170 Zo 9u30 samenkomst</p>	<p>Zevende dag Adventisten, Robijnhorst 197 Op zaterdag! 10u Bijbelstudie, 11u dienst</p>

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.rkparochiedevieringevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Taizédiensten

<p>Centrum, Parkstr 65a, H. Jacobus Maior zo 9u NL, 10u15 Lat., 12u15 NL, 16u vespers</p>	<p>Schilderswijk, Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11u</p>	<p>Haagse Hout, Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11u</p>	<p>Bezuidenhout, Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, za 17u30</p>	<p>Marlot, Bloklandenplein 15, Onbevekt Hart van Maria, zo 9u30</p>	<p>Zeeheldenbuurt, Elandstraat 194, OLV Onbevekt Ontvangen, zo 11u</p>	<p>Rijswijk, Sir Winston Churchillaan 372, H. Benedictus & Bernadette, za 19u, zo 9u30</p>	<p>Deutsch: Badhuisweg 35a Sonntags 10.30 English: Bezuidenhoutseweg. 157 Sunday 10.00, 17.30 Français: Stoepleaan 4 Wassenaar Dim 17.00</p>	<p>Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30, elke maandag 19.30u Taizéavondgebed Zorgvlietkerk Prins Mauritslaan 10 elke vrijdag 20u Taizéavondgebed Elandstraatkerk elke 1e zaterdag vd maand 19.30u Taizéviering Koningkerk Voorburg elke 2e zaterdag vd maand 19u30 Taizéviering</p>
--	--	--	---	--	---	---	---	---

Symbolen: ♪ met cantorij, muziek etc; X geen dienst; * geen opgave ontvangen; ♪ voorganger met preekconsent; ✠ kerkelijk werker; ⚡ proponent (ds i.o.) ♪ missionair pionier

Doordeweekse diensten: ■ Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering ■ Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45-13 u middaggebed

AGENDA: FEBRUARIMeer op kerkinderhaag.nl

Voor adressen van kerken zie pagina 6. Tips/aankondigingen voor maart s.v.p. opgeven via redactie@kerkinderhaag.nl. Ga naar kerkinderhaag.nl voor digitale opgave en de jaarplanning (grijze balk onderaan).

Oecumenisch leerhuis**Nadenken over boek Christian Wiman**

Het boek *Mijn heldere afgrond* (2014) van de Amerikaanse dichter Christian Wiman wordt alom geprezen en door sommigen beschouwd als een theologische klassieker. Redacteur Rob van Essen schrijft erover in de nieuwe rubriek 'Verse Theologie' (hieronder). Buurt-en-kerkhuis Bethel en de Houtrustkerk houden een serie middag- en avondbijeenkomsten over Wimans ideeën. Gespreksleiders: theologen Karl van Klaveren en Axel Wicke.

ALLE DATA: ZIE KERKINDENHAAG.NL. VANAF WOENSDAG 1 FEBRUARI, 15 UUR. OF VANAF VRIJDAG 3 FEBRUARI, 20 UUR. LATER DEELNEMEN IS MOGELIJK.

advertentie

Met korting naar 'Tweede Wiener Konditorei'

Kerk in Den Haag en de Nieuwe Kerk geven u € 5 korting op een kaartje voor het concert 'Tweede Wiener Konditorei' van het Ciconia Consort. De concertzaal in de Nieuwe Kerk wordt omgebouwd tot een Midden-Europees koffiehuis. Onder het genot van een gebakje luistert de bezoeker naar Weense muziek: laatromantische klanken, walsen, muziek van de Tweede Weense school. Dirigent Dick van Gasteren licht het oeuvre toe. Te gast is sopraan Nikki Treurniet. Wie bij bestelling de kortingscode 'NK1202' doorgeeft, betaalt € 23 als entree. Kaarten zijn te koop via website Ciconiaconsort.nl.

Zondag 12 februari, 15 uur. Nieuwe Kerk, Spui 175.

Rooms-katholieke en protestantse kerken van Den Haag-Zuidwest nodigen belangstellenden uit voor een serie lezingen over het thema 'barmhartigheid'. Onderwerpen deze maand: 'diaconaal perspectief' (ds. Kees Buist) en 'visie van de paus over barmhartigheid' (diaken Jos van Adrichem).

Ma 6 en 20, 20 u ■ Abdijkerk

Muziek en liturgie

Lezing door Ed van Aken, organist in de Elandstraatkerk. Hoe helpt muziek bij bidden? Bij welke tijd van het jaar en bij welk deel van de viering past muziek?

Di 7, 20-22 u ■ Elandstraatkerk

Bijbel en krant op tafel

Gesprekken over thema's uit de actualiteit, geloven of een preek die ons geraakt heeft. Vrije toegang.

Wo 8, 10.30-12.30 u ■ Bergkerk

Dienst aan Zee

Muzikale viering met het Hollands Chr. Mannen-

koor. Met organist Sander van Marion en sopraan Wendy Robol.

Zo 12, 17 u ■ Bethelkerk Scheveningen

Evensong

Viering om 'op te laden' voor een nieuwe week. Met stilte, gebed, zang en korte gedachten.

Zo 12, 17-30 u ■ Christus Triumfatorkerk. Org. De Zinnen.

Schilders van de Haagse School

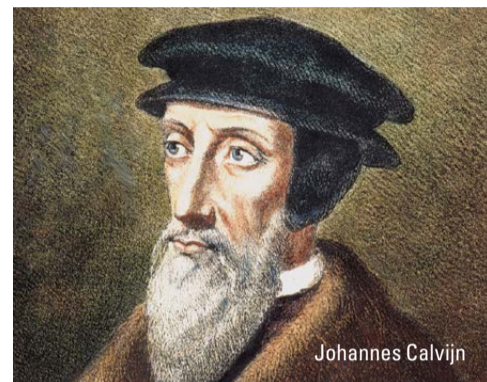
Lezing met beelden over vernieuwing van de Hollandse schilderkunst in de negentiende eeuw. Waarom is de Haagse School nog steeds zo populair? Een middag met kunstkenner Frits van Oostroom.

Wo 15, 14.30-16.30 u ■ Maranathakerk

Goethe op muziek

Concert door zangeres mezzosopraan Magdalena Pattianakotta begeleid door Annelies Dieudonné. Teksten van Goethe op muziek van vijf componisten.

Zo 19, 17-18 u ■ Maranathakerk

Johannes Calvin

Luther-agenda: februari

Op 31 oktober is het 500 jaar geleden dat Maarten Luther zijn 95 stellingen vastspijkerde aan de deur van de slotkerk te Wittenberg. Het begin van een vernieuwingsproces dat de westerse cultuur heeft veranderd. Overal in Europa zijn er tal van activiteiten rond 500 jaar protestantisme, ook in Den Haag.

Lezing Duitse bibliotheek

Schrijver Bruno Preisendörfer geeft een Duitstalige lezing over zijn boek: *Als unser Deutsch erfunden wurde – Reise in die Lutherzeit.*

MAANDAG 6 FEBRUARI, 20 UUR. WITTE DE WITHSTRAAT 31-33.

Symposium Koninklijke Bibliotheek

Luther was niet de enige en ook niet de eerste die kritisch was over het christendom van zijn tijd. Ook denkers als Jan Hus, Huldrych Zwingli, Johannes Calvin en Desiderius Erasmus hebben met hun pamfletten, geschriften en boeken geschiedenis geschreven. Over de mannen achter de Reformatie én over hun antagonist Erasmus gaat een ochtend- en middagsymposium in de Koninklijke Bibliotheek. Wat waren hun ambities? Waarom waren ze kritisch over de katholieke kerk en de paus? En hoe beïnvloedden ze de geloofsbeleving van nu?

Vijf deskundigen (Marius Lange van Ravenswaay, Peter Raedts, Herman Selderhuis, Hans Trapman, Mirjam van Veen) belichten hun ideeën en laten originele werken van de reformators zien. Gespreksleider: Annemiek Schrijver.

PROGRAMMA EN OPGAVE, ZIE KB.NL. VRIJDAG 17 FEBRUARI.

Uit eten met de Houtrustkerk

Een gesprek over afgedankte spullen tussen twee bezoekers van Albert Heijn leidde tot een nieuw Haags restaurant, Instock. Is het niet zonde om brood van een dag oud of een net sinaasappelen met één rotte ertussen weg te gooien? De restauranthouders halen iedere dag gezonde maar onverkochte spullen bij verschillende supermarkten. Wie gaat er samen met bezoekers van de Houtrustkerk mee voor een smaakproef en toelichting door de koks? Opgave: Karl van Klaveren, houtrustkerk@gmail.com.

WOENSDAG 22 FEBRUARI, 12-14 UUR. RESTAURANT INSTOCK, BUITENHOF 36.

IN MEMORIAM**Dick Houwaart**

De Haagse journalist en schrijver Dick Houwaart (1927-2016) is eind december overleden. Houwaart, telg uit een joods gezin, kreeg om veiligheidsredenen een christelijke doop. Na de oorlog wilde hij als christen 'geassimileerd, ondergedoken' blijven. Maar de nieuwsgierigheid naar zijn joodse wortels werd groter. Houwaart schreef zo'n veertig boeken over politiek en het jodendom. In 2003 verscheen zijn boek *Het beloofde land, theocratie, democratie, zionisme en de toekomst van Israël*, waarin hij Israël prijst vanwege zijn successen maar de rol van het land als religieus centrum van de Joodse wereld ontkent. Over de Haagse joodse geschiedenis verscheen *Kehilo Kedousjo Den Haag* (1986). Houwaart bekleedde functies binnen verschillende joodse organisaties. Hij was voorzitter van het Genootschap Nederland Israël in Den Haag, van de Anne Frank Stichting en van het Centrum Informatie en Documentatie Israël (CIDI).

PERSONALIUM**Wilna Steenbergen**

Wilna Steenbergen heeft eind januari haar werkzaamheden neergelegd als geestelijk verzorger van ziekenhuis Bronovo. Zij is daar in 2000 begonnen en gaat nu met pensioen. De afscheidsdienst is 29 januari, 20 uur in Bronovo.

advertentie

Wende
uitvaartzorg

wanneer het leven een wending neemt...

Gesina Versteeg

070 397 15 77 | www.wendeuitvaartzorg.nl
samen@wendeuitvaartzorg.nl

VERSE THEOLOGIE WEG MET HET GEWAPENDE BETON

ADEMBENEMEND EN WEERBARSTIG, ZO schrijft de dichter Christian Wiman. Hij kent zijn klassieken, maar houdt iedere theologische systematiek op afstand. Hij is onder meer geboeid door de gedachten van Simone Weil (1909-1943), een mystieke gelovige, die de inwoning van Christus ervoer, maar nooit tot de kerk toetrad. Geloven is geen afgebakende overtuiging waar de kerk over waakt, maar een geraakt worden door de genade. Geloof overkomt je, het is 'een sprong in wat absurditeit lijkt'. Hij doet sterk aan de filosoof Kierkegaard denken.

Wiman neemt ons in *Mijn heldere afgrond* mee op zijn pelgrimage die begon toen hij, mede dankzij de ontmoeting met zijn vrouw, het geloof ontdekte 'dat zich in mij verschool'. Geloof dat hij waarwel gezegd had, opgevoed in een fundamentalistische kerk in West-Texas. Hij wordt dichter en taal geeft betekenis aan zijn leven. De liefde

en de diagnose kanker bepalen hem bij de 'godverlatenheid van goddelijkheid en soms het geluk daarvan'. In fragmenten beschrijft hij de ontoereikendheid van een geloof dat God of het geluk in de greep wil krijgen. God als gaas op de wond van niet weten, dat werkt niet. Oude religieuze lapmiddelen, zoals de hemel, ze voldoen niet langer. Niet in een leven na dit leven of in een andere wereld wordt God gevonden. Bovennatuurlijke liefde kun je alleen in de menselijke liefde vinden. Zeker, er is nog een wereld, maar die is in deze.

Verwarrend is dat Wiman niet terugschrikt voor paradoxen en scherpe uitspraken. Het boek is de neerslag van een zevenjarige zoektocht, bevat in citaten, gedichten en taal die niet verveelt, prachtig vertaald door Willem Jan Otten. Wie

een klassieke verdediging zoekt van de orthodoxe leer zal teleurgesteld worden. Maar Wiman helpt ons om terug te komen bij de eerste betekenis van orthodoxie: de rechte aanbidding.

Het gaat hem om 'onvoorzienigheid', de onzekere werkelijkheid, die hem in het ervaren van de goddelijke liefde tot troost is. Troost niet als individualistisch binnenpretje. 'Inhalige, spirituele vrekkerigheid' zonder gedeelde sociale toewijding maakt dat het licht van Christus steeds flauwer wordt in het mistroostige zelf. Wiman neemt afstand van de kerkelijke leer, waar wij menen dat we God – in ons zelf en in de wereld – kunnen redden door dogma's in beton te gieten. Waar bijvoorbeeld de verrijzenis van Christus tot laatste fundament wordt uitgeroepen, is het resultaat een 'grijnzende, borstklappende, gewa-

pend-betonnen vorm van geluk, waarin geen greintje waarheid te vinden is'. Maar gelooft Wiman dan niet in de verrijzenis? Jazeker, maar niet als garantie vooraf. 'Christus is niet levend, nu, omdat hij tweeduizend jaar geleden uit de dood verrees. Hij verrees uit de dood, tweeduizend jaar geleden, omdat hij nu, op dit moment, leeft.' Sommigen zeggen dat ze geen antenne hebben voor het religieuze, het bovennatuurlijke. Wiman heeft die ook niet, maar in de veelvoudigheid van het bestaan werd hij gezocht en gevonden. Misschien maak ik Wiman hiermee vromer dan hij is. Nou ja, vroom in de oorspronkelijke betekenis van 'dapper'. Want hij schreef een moedig boek.

ROB VAN ESSEN

CHRISTIAN WIMAN, MIJN HELDERE AFGROND – OVERPEINZINGEN VAN EEN MODERNE GELOVIGE. VERTAALD DOOR WILLEM JAN OTTEN. UITGEVERIJ BRANDAAN, BARNEVELD, 2016.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN ZINGT MAANDELIJKS EEN LIED, TE BELUISTEREN OP KERKINDENHAAG.NL.

De volksverhuizing

Het zal al spoedig in Australië beginnen; Aboriginals die zijn het meer dan zat, dus op maandag kwart voor zeven wordt het blanke volk verdreven en ze roepen, buiten zinnen: 'Echt, we hebben het gehad! Keer terug naar jullie eigen habitat!'

En dit voorbeeld wordt gevolgd door indianen, want die zeggen allemaal: 'Zo is 't maar net!' En het zal niet lang meer duren, of in nachtelijke uren lichten zij Amerikanen ongenadig van hun bed en die worden allen uit het land gezet.

West-Europa raakt al snel in de problemen, want in korte tijd wordt het er nogal druk. En om ruimte te creëren dwingt men volken t'rug te keren om de mensen op te nemen van wie ouders, stuk voor stuk, emigreerden ooit op zoek naar het geluk.

Ook in Nederland begint men het te merken; nieuwe Nederlanders hebben het bezuurd. Ook gevluchte hugenoten worden nu alsnog verstoort om de groei wat in te perken. En de uitzetting die duurt. Zelfs Bataven worden weer teruggestuurd.

Wereldwijd wordt men gedwongen te vertrekken, zie ze gaan van hot naar haar, van hier naar daar. Kelten, Hunnen, Perzen, Meden moeten keren op hun schreden naar meest afgelegen plekken en we komen – dat is raar – op één plek weer met z'n allen bij elkaar.

'TED Talks' in de Church of Our Saviour

Dit seizoen zijn in internationale Church of Our Saviour sprekers te gast die vanuit hun (werk)ervaringen een specifieke spirituele traditie of praktijk toelichten.

Naar de opzet van de 'TED Talks' bestaat de avond uit een presentatie en hierna een debat van elk een half uur. De onderwerpen variëren sterk. Op maandag 13 februari spreken Paul en Marleen Falke. Als arts verpleegt Paul Schilders-wijkers en mensen die door het Internationale Strafhof veroordeeld zijn. Marleen is theologe en pastoraal werker.

Op dinsdag 28 februari komt Linda Strite Murnane vertellen over haar werk als advocaat, eerst voor het voor het Joegoslaviëtribunaal en nu voor het Libanontribunaal (een internationaal hof dat de taak heeft de daders te berechten van de aanslag op de Libanese premier Rafik Hariri).

18:30-20 UUR. PRIJZEN (VANAF € 5) EN OPGAVE (VERPLICHT): PARISH.NL.

Liang The ontwierp 'universele verklaring van religie'

'Een casco-kerk, met alleen fundering en pilaren'

INTERVIEW Liang The heeft de vier wereldreligies zo goed leren kennen, dat hij er een grootste gemene deler in ontdekte. 'Waarom zou één traditie claimen dat haar interpretatie de enige ware is?'

LIANG THE (73) HEEFT VEEL NAGEDACHT, gelezen, gemediteerd, gereisd, naar zijn intuïtie geluisterd – en kwam tot de conclusie dat de vier grote wereldreligies een grootste gemene deler hebben. 'Laten we zoeken naar wat ons bindt in plaats van wat ons scheidt', zegt hij. 'Dan kan er begrip en verdraagzaamheid ontstaan. Zodra een gelovige claimt dat alleen zijn of haar eigen interpretatie de enige ware is, is dat een bron van conflicten.'

'De woorden hangen af van opvoeding, omgeving en traditie'

De opgroeiende The zat dertien jaar op missiescholen in Indonesië. 'Ik wist alles van het christendom.' Daarna ging hij werktuigbouwkunde studeren in Australië. 'Ik heb toen te hard gestudeerd, ik was erg rationalistisch bezig. Het was bèta, bèta, bèta wat de klok sloeg. Ik gooide het christendom overboord: allemaal flauwekul, totaal niet te bewijzen.' Maar dat rationalistische brak hem op, The voelde dat hij in de verdrukking kwam. Eigenlijk riep God me, zegt hij. 'Of Christus, Boeddha, Krishna of... het maakt niet uit.'

Gidsen

Hij ging op onderzoek uit. 'Het bleek dat elke stroming zegt: wij hebben de waarheid. Maar ik, als zwerfende zigeuner, zag niet in waarom het ene beter zou zijn dan het andere. Ik denk dat er een God is die liefde, waarheid en mededogen is. Hij of zij wil de hele wereld redden, alle continenten, dus hij stuurt in de loop van de duizenden

advertentie

Stem op eerlijk en betrouwbaar.
Stem CDA.
Help mij om in de landelijke politiek een positief, menselijk geluid te laten horen.

Chris van Dam nr. 12 CDA

Liang The: 'Ik was te rationalistisch, dat brak me op.'

jaren naar allerlei plekken gidsen die lesgeven over de waarheid. En omdat overal de traditie anders is, verschilt ook de religieuze vorm. Als je gaat mediteren – afdaalt of opstijgt in de stilte – zul je ervaringen krijgen, trillingen opvangen, iets zien, horen of voelen. Je komt in aanraking met andere werelden. Als je daar iets van hebt gezien, kun je niet naderhand zeggen hoe dat eruitziet. Het was een non-materiële ervaring. Bovendien ervaart iedereen het weer anders, omdat ieder mens verschillend is. Wij hebben alleen maar zintuigen, dus we geven er toch woorden aan. Maar die woorden zijn besmet. Ze hangen af van je opvoeding, je omgeving, je traditie. Er ontstaat een probleem als je na zo'n Godservaring zegt dat alleen dat de waarheid is.' The onderzocht de wereldreligies en ontdekte dat ze vier universele beweringen gemeen heb-

ben: 'Eén: er is een diep verlangen in de mens om terug te keren naar de Bron waaruit hij is gekomen. Twee: van zijn kant verlangt de Bron het schepsel terug in Zich op te nemen. Drie: de weg terug tot hereniging is een samenwerking tussen die twee; beider inzet vallen erin samen. Vier: op zijn terugweg zet de mens zijn toewijding, aandacht, overgave en volharding in. Anderzijds schenkt de Bron hem troost, inspiratie en de kracht om te komen tot een gelukkig einde.'

Deze vier beweringen noemt The een 'universele verklaring van religie'. Hij ziet dit als een ruim huis, een 'casco-kerk' met slechts een fundering en pilaren, waar elke religie kan intrekken. 'Elke traditie kan het inrichten naar eigen inzicht, met unieke religieuze schatten, met geloofseigen artikelen die voorbehouden zijn aan haar leden en die het onderscheidend maken van andere religies.' Religies hebben dus een grootste gemene deler, stelt The, en de concrete invulling daarvan is de spirituele mens. 'Dat is elk mens die oprecht God zoekt en gedurende zijn leven met voortschrijdend inzicht daar consequent naar handelt.'

'Het ontspannen van je hele wezen is daarin de sleutel,' zegt hij. 'Dat is nauw verbonden met je kunnen overgeven in vertrouwen. Ontspanning is in essentie een wachten op God.'

In de vitrinekast in de huiskamer van The staan beelden van Boeddha en Krishna. Ook in diverse Haagse kerken haalt The inspiratie. Hij sprak in zijn leven verschillende mediums, mensen die 'naar eer en geweten iets van de waarheid proberen door te geven'.

Hij bewondert Socrates, haalt islamitische spreekwoorden aan en citeert de heilige Ignatius.

MARGOT C. BERENDS

OP KERKINDENHAAG.NL STAAN LIANG THE'S UITGEWERKTE GEDACHTEN IN PDF.

Expositie: natuur in beweging

Kunstenares Hedwig Smulders exposeert tekeningen en beelden in Galerie44, bij de Oudkatholieke kerk. Haar kunst is geïnspireerd door de natuur in beweging. Smulders werkt alleen met natuurlijke mineralen als hout en steen. Ze combineert haar werk vaak met Franse poëzie. De expositie heet 'origine' en refereert aan 'het ontstaan'.

OPEN T/M 1 MAART. WOENSDAG, VRIJDAG, ZATERDAG: 13:30-17 UUR. MOLENSTRAAT 44.

COLUMN

HET ZIT IN HET WOORD 'SOCIALE media': de verwachting dat Facebook, Twitter, WhatsApp en Instagram ons nog meer gaan verbinden. Ik las het overal op internet. Dit wordt een jaar van verbinden. Het tegendeel is waar. Sociale media ontbinden. Met die stellingname moet ik het om te beginnen thuis al ontgelden. Mijn partner, kinderen (13 en 17), en tweelingbroer plaatsen mij in de prehistorie. Als docent op een hogeschool kreeg ik er ook van langs. Ik kreeg een ansichtkaart waarop een Neanderthaler staat afgebeeld (de docent) die iets op tabletten van klei krabbelt en zijn appende studenten vraagt hun tablets tevoorschijn te halen. Mijn dochter had een nieuwe telefoon nodig op het moment dat mijn trouwe Nokia was overleden. Er ontstond een moreel dilemma: ik kon haar mobiel overnemen (want weggooiden

NU HEB IK OOK ZO'N DING

doet een beetje calvinist niet) of mijn boycot volhouden en nooit aan een smartphone beginnen. Zwak, maar ik heb nu ook zo'n ding, compleet met chocoladehoesje. Ik heb geappt maar zie de meerwaarde van al die nepberichtjes nog steeds niet. Als docent kwam ik erachter hoe studenten jou tijdens je lessen bespreken via de WhatsApp. Daar ben ik blijbaar nog niet overheen. Op diezelfde hogeschool werd ik, na een verblijf van vijf jaar in Kenia, opgescheept met een cursus 'Sociaal gebruik van het internet' voor studenten van sociale wetenschappen. Tot mijn stomme verbazing werd mijn kritische bijdrage positief geëvalueerd. Ook onder studenten bleek er kritiek op Facebook. Meer dan ik verwachtte. De angst om feestjes te missen wordt als een grote druk ervaren. 'FOMO' heet dat: Fear of Missing Out. Van die angst zou ik hen graag

willen afhelpen. Hoewel het mijn dochter zelf was die hier een sprekkbeurt over hield, en in een commissie zat over cyberpesten, voer ik in de huiskamer nog dagelijks een verloren strijd over het misbruik van (kennelijk) asociale media. Mijn argumenten maken maar weinig indruk. Hackers uit Rusland, politici die met 140 karakters mensen uit elkaar drijven, nepnieuws, filterbubbels waarmee eigen (voor)oordelen bevestigd worden. Steeds is het tegenargument: je moet mee met je tijd. Alles kun je positief én negatief inzetten. Dus is het mijn huiswerk: manieren zoeken om met sociale media nuttige verbindingen te creëren. In het januarinumnummer van KDH deed de nieuwe voorzitter van de protestantse kerk in Den Haag, Theo Hettema, de oproep digitale ouderlingen in te zetten en op zoek te gaan naar

kerkelijke digitale netwerken. Een echte bekeringservaring bracht een uitzending van Tegenlicht (VPRO, 16 oktober) met als titel 'Recht voor allen'. In deze documentaire over Kenia werd uitgelegd hoe sociale media burgers tot in de krottenwijken van Nairobi toegang geven tot gratis juridische bijstand. Nog eerder werd door de inzet van sociale media een burgeroorlog na een verkiezingsuitslag in dat land voorkomen. Over de Arabische Lente en de oorlog in Syrië en Irak zijn soortgelijke verhalen te vertellen. Sociale Media (ont)binden hier en daar.

WILLEM JANSEN

WILLEM JANSEN IS PROGRAMMACOÖRDINATOR VOOR VREDESORGANISATIE INITIATIVES OF CHANGE IN DEN HAAG. VAN 2009 TOT 2014 WAS HIJ MET ZIJN PARTNER HELEEN JOZIASSE ALS PREDIKANT UITGEZONDEN NAAR KENIA.